

نظارت قضایی

مولفان:

دکتر اکبر وروایی

دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

مصطفی عزیزی ارشد

پژوهشگر و مدرس دانشگاه

انتشارات اسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۳

سرشناسه : وروائی، اکبر، ۱۳۴۵ -
 عنوان قرارداد: ایران. قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور: قرارهای نظارت قضایی در قانون آیین دادرسی کیفری
 مصوب ۲۹۳۱/۲۱/۴ / مولفان اکبر وروائی، مصطفی عزیزی ارشد.
 مشخصات نشر: مشهد: ارسطو، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری: ۹۶ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۸-۰۵-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۹۳-۹۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع: آیین دادرسی جزایی -- ایران
 موضوع: آیین دادرسی جزایی -- ایران -- تفسیر و استنباط
 موضوع: رویه قضایی -- ایران
 شناسه افزوده: عزیزی ارشد، مصطفی، mostafa, azizi arshad
 ۱۳۶۱/۰۵/۱۲، مولف
 رده بندی کنگره: ۵۵۰۵/۳۴۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۳۳۶۳۸

نام کتاب: نظارت قضایی
 مولفان: اکبر وروائی - مصطفی عزیزی ارشد
 ناشر: ارسطو (با همکاری سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
 صفحه آرای و تنظیم: پروانه مهاجر
 طرح جلد: فریا قنبری
 تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
 نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۳
 چاپ: مدیران
 قیمت: ۷۵۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۵۵۸ - ۰۵ - ۸
 تلفن های مرکز پخش: ۵۰۹۶۱۴۵ - ۵۰۹۶۱۴۶ - ۵۱۱

www.chaponashr.ir/arastu

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱۱		مقدمه
۱۵		فصل اول: مفاهیم، تاریخچه و فلسفه ی تاسیس حقوقی نظارت قضایی
۱۷		گفتار اول
۱۷		۱- مفاهیم لغوی و اصطلاحی
۱۷		۱-۱- قرار
۱۸		۱-۲- نظارت
۱۸		۱-۳- قضایی
۱۹		۲- انواع قرارهای نظارت قضایی
۱۹		۲-۱- قرارهای نظارت قضایی از حیث استقلال و تکمیلی بودن
۱۹		۲-۱-۱- قرارهای نظارت مستقل
۲۰		۲-۱-۲- قرارهای نظارت قضایی مکمل
۲۰		۲-۲- قرارهای نظارت قضایی از حیث ایجابی و سلبی بودن
۲۰		۲-۲-۱- قرار نظارت قضایی ایجابی
۲۱		۲-۲-۲- قرارهای نظارت قضایی سلبی
۲۱		۲-۲-۲-۱- منع رانندگی با وسیله نقلیه موتوری
۲۳		۲-۲-۲-۲- منع اشتغال به فعالیت های مرتبط با جرم ارتكابی
۲۴		۲-۲-۲-۳- ممنوعیت از نگهداری سلاح دارای مجوز
۲۵		۲-۲-۲-۴- ممنوعیت خروج از کشور
۲۶		گفتار دوم: تاریخچه

۲۶	۱- در حقوق ایران
۲۷	۲- در حقوق فرانسه
۳۶	گفتار سوم: فلسفه و اهداف
۳۷	۱- تضمین حقوق بزه دیده برای جبران ضرر و زیان او
۳۸	۲- تضمین حقوق جامعه
۳۹	۳- کاهش آثار زیان بار قرارهای تامین کیفری
۴۰	۴- معاضدت قرارهای تامین کیفری
۴۲	۵- توجه به مبانی جامعه شناختی
۴۲	۶- توجه به اندیشه های جرم شناسی
۴۵	فصل دوم: شرایط و ضوابط شکلی حاکم بر قرارهای نظارت قضایی
۴۷	گفتار اول: مقامات صالح برای صدور قرارهای نظارت قضایی
۴۷	۱- باز پرس
۴۸	۲- دادستان و دادیار
۴۸	۳- دادرس دادگاه
۴۹	گفتار دوم: اصول لازم الرعایای مقام قضایی در زمان صدور قرارهای نظارت
۴۹	۱- تفهیم اتهام
۵۰	۲- انجام تحقیق لازم
۵۰	۳- اعلام لغو قرار به مراجع مربوطه بعد از الغاء قرار نظارت قضایی
۵۱	گفتار سوم: مدت زمان قرارهای نظارت و انقضای آنها
۵۱	۱- قرارهای مندرج در بندهای الف، ب، پ ماده ۲۴۷ ق. آ. د. ک
۵۳	۲- قرار ممنوعیت خروج از کشور
۵۴	گفتار چهارم: ضوابط حاکم بر اعتراض به قرارهای نظارت قضایی

۵۵	۱-مدت زمان مجاز تقدیم درخواست اعتراض
۵۵	۲-مرجع صالح تقدیم اعتراض
۵۵	۱-۲-دادگاه صالح
۵۶	۲-۲-دادگاه تجدید نظر استان
۵۶	۳-۲-کیفیت رسیدگی به درخواست اعتراض قرارهای نظارت قضایی
۵۷	گفتار پنجم: اختلاف بازپرس و دادستان در صدور قرار نظارت قضایی
۵۹	گفتار ششم: درخواست تشدید یا تخفیف قرار نظارت قضایی
۶۰	۱-درخواست توسط بازپرس
۶۱	۲-درخواست توسط دادستان
۶۱	۳-درخواست توسط متهم
۶۲	۴-درخواست توسط دادگاه
۶۳	گفتار هفتم- شیوه اجرای قرارهای نظارت قضایی
۶۵	فصل سوم: شرایط و ضوابط ماهوی حاکم بر قرارهای نظارت قضایی
۶۷	گفتار اول: رعایت اصل تناسب در قرارهای نظارت قضایی
۶۸	۱- مستند و مستدل بودن قرار
۶۸	۲- تناسب قرار با نوع و اهمیت جرم
۶۹	۳- تناسب با شدت مجازات
۷۰	۴- تناسب با ادله و اسباب اتهام
۷۱	۵- تناسب با احتمال فرار و مخفی شدن متهم و از بین رفتن آثار جرم
۷۲	۶- تناسب با سابقه متهم
۷۲	۷- تناسب با وضعیت روحی و جسمی متهم
۷۲	۸- تناسب با سن متهم
۷۳	۹- تناسب با جنس متهم

۷۳	۱۰- تناسب با شخصیت و حیثیت متهم
۷۵	گفتار دوم: ضمانت اجرایی صدور تامین نامناسب توسط مقام قضایی
۷۷	فصل چهارم: آثار صدور قرار های نظارت قضایی
۷۹	گفتار اول: آثار بر متهم
۷۹	۱- محدود تر شدن اقدامات و قرار های سالب آزادی متهم
۸۱	۲- ایفای نقش تربیتی و اصلاحی قرار نظارت قضایی
۸۲	۳- دور شدن از موقعیت های محرک ارتکاب جرم
۸۲	۱-۳- تخفیف مجازات متهم
۸۲	۲-۳- تشدید قرار نظارتی یا تبدیل قرار نظارتی به قرار تامین
۸۳	گفتار دوم: آثار بر بزه دیده
۸۴	گفتار سوم: آثار قرار نظارت قضایی بر دستگاه عدالت کیفری
۸۴	۱- آثار قرار نظارت قضایی بر ضابطین
۸۵	۲- آثار قرار نظارت قضایی بر مقامات تعقیب (دادستان و دایار)
۸۵	۳- آثار قرار نظارت قضایی باز پرس
۸۶	۴- آثار قرار نظارت قضایی بر مقامات دادگاه (رئیس دادگاه یا دادرس)
۸۸	گفتار چهارم: آثار قرار نظارت قضایی بر سایر سازمانها و نهادها
۸۸	۱- مراکز، درمانی، بهزیستی، مددکاری اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و عام المنفعه ...
۸۹	۲- مراکز راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی
۹۰	۳- مراکز مراکز نظامی و انتظامی
۹۰	۴- اداره گذرنامه
۹۳	منابع

اذا مروا باللغو مروا كراما
 متاب ای پارسا روی از گنهگار
 به بخشاینده گی در وی نظر کن
 اگر من ناجوانمردم به کردار
 تو با من چون جوانمردان گذر کن^۱

مقدمه :

تغییر، اصلاح و تحول، بخصوص در قوانین موضوعه و ارائه دیدگاه‌های نوین در علوم جنایی و قضایی امری است اجتناب ناپذیر و نشانه است از پویایی حقوق هر کشور، با توجه به این بحث و تناسب بین پیشرفت‌ها و نیازها جامعه با قوانین، بخصوص قوانین آیین دادرسی کیفری، تصویب قانون جدید آیین دادرسی کیفری امری ضروری و مبارک در مسیر توسعه قضایی کشور به شمار آمده و چشم انداز روشنی را در رسیدن به عدالت کیفری و سیاست جس زدایی نوید می‌دهد. با بررسی مواد قانون آیین دادرسی کیفری، می‌توان اذعان کرد، هدف از تدوین این قوانین توسط قانونگذار، اموری همچون؛ حفظ منافع عمومی جامعه، حقوق متهم و حقوق بزه دیده باشد. آیین دادرسی هر کشوری در صورتی می‌تواند مدعی حفظ حقوق و آزادی‌های افراد جامعه باشد که این اهداف سه گانه را در کنار هم و بصورت هماهنگ مورد توجه قرار داده و تعادل را در همه آن‌ها مراعات نماید. به بیان دیگر قانون آ.د.ک شامل قواعد و مقرراتی است که قانون‌گذار برای محاکمه کیفری و نحوه احضار و ابلاغ و جلب متهم و شیوه رسیدگی به شکایات کیفری بیان نموده است.^۲ در همین راستا با احیای مجدد دادرها در سال ۱۳۸۱، نخستین گام در مسیر توسعه نظام قضایی کشور برداشته شد که تصویب قانون آیین دادرسی کیفری روند این حرکت را شدت بخشیده است. از آنجایی که یکی از اهداف احیای دادرها تامین حقوق جامعه، بزه دیده و متهم می‌باشد، انجام تحقیقات مقدماتی که یکی از وظایف محوله به دادرها است با بکارگیری قراری‌های

۱. شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی، گلستان، نشر مهرداد، ۱۳۸۶، ص ۱۰۷

۲. ابازر فومشی، منصور، ترمینولوژی حقوق جزائی، نشر شهید نوراللهی، چاپ دوم ۱۳۹۱، ص ۵۵۸

تأمین و نظارت قضایی می‌تواند کمک شایانی در نیل به این اهداف مذکور باشد. نکته اساسی دیگر در این رابطه اصل برائت می‌باشد، طبق مفهوم این اصل در آیین دادرسی کیفری هیچگونه اقدام محدود کننده افراد، اعم از بازداشت و غیره در جهت اثبات ارتکاب جرم توجیه نمی‌شود، مگر آنکه در راستای حفظ حقوق جامعه و مطابق با قانون و ضوابط مندرج در آن باشد، در همین راستا قرارهای نظارت قضایی و همچنین تأمین، در روند رسیدگی به اتهامات بعنوان اقداماتی ضروری در جهت حفظ نظم عمومی جامعه می‌باشد که البته به صورت استثنایی و تحت ضوابط و شرایط مقرر قانونی در اغلب نظام‌های حقوقی دنیا، از جمله کشور ما پذیرفته شده است.^۱ در اسلام نیز اصل برائت، یکی از اصول مهم در فقه و حقوق بوده و اصل ۳۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تشریح آن می‌پردازد و بیان می‌دارد: «اصل، برائت است و هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود، مگر اینکه جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد.» بنابراین اقامه هرگونه دعوا و جلب متهم باید با رعایت قواعد و ضوابط خاص، به منظور رعایت اصل برائت صورت گیرد.^۲ با توجه به آثار اصل برائت از یک طرف و محدودیت‌های موجود در صدور قرارها تأمین و نظارت قضایی باید مشخص گردد چگونه در مورد شخصی که مجرمیت او ثابت نشده است می‌توانیم آزادی وی را حسب مقررات و بر طبق قرارهای تأمین و نظارت سلب یا محدود کنیم؟ در این ارتباط به نظر می‌رسد بین اصل برائت و قرارهای تأمین و نظارت قضایی - تعارض وجود داشته باشد برخی قرارها ناقض اصل برائت می‌باشد؛ در پاسخ باید گفت: جرم پدیده ای است که نظم عمومی جامعه را مختل نموده و در واقع خسارتی که از طریق ارتکاب جرم به جامعه و افراد وارد شده باید به نوعی جبران گردد، لذا برای دسترسی به متهم و جلوگیری از فرار و تبانی و... بر اساس حکم عقلی و ضرورت‌های اجتماعی، بررسی، تحقیق و کسب اطلاعات در رابطه با متهم مجاز می‌باشد.^۳ تا در مواقع لزوم و ضرورت بتوان اقدامات تحقیقاتی را در اثبات اتهام یا دفع اتهام از وی انجام داد. از طرفی نیز علمای علوم جنایی همواره درصد آن هستند تا از طریق علوم مختلف با ایجاد کمترین محدودیت در آزادی‌های افراد به واقعیت‌ها رسیده و

۱. آشوری، محمد، عدالت کیفری، (مجموعه مقالات) انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۶، ص ۱۳۵

۲. آشوری، محمد، آیین دادرسی کیفری، ج اول، نشر سمت، ۱۳۹۱، ص ۱

۳. خالقی، علی، آیین دادرسی کیفری، نشر شهر دانش، ۱۳۹۱، ص ۱۹۲

هم حقوق متهم را رعایت نماید و هم حقوق بزه دیده را.^۱ بنابراین علیرغم اصل براءت، با وجود اعمال محدودیت‌ها توسط قرارها که امری اجتناب ناپذیر می‌باشد، به ظاهر برخی از آزادی‌های افراد محدود می‌گردد اما با بررسی قرارها - تأمین و نظارت قضایی - در قانون جدید با تنوع و تغییراتی که در آن‌ها ایجاد شده این محدودیت‌ها به حداقل رسیده و در موارد مقرر قانونی بر اساس ضوابط و وجود دلایل قوی و محکم بر مجرمیت متهم قابلیت صدور را خواهند داشت. در پایان باید اذعان نمود که وجود این قرارها در رسیدگی‌ها در حال حاضر حذف شدنی نیست چرا که بسیاری از جرم‌های ارتكابی توسط متهم نظم جامعه و امنیت افراد را برهم زده که در رسیدگی به این جرایم چاره‌ای جز اعمال قرارها بر متهمان باقی نمی‌ماند. با این وجود باید سعی گردد در قانون گذاری و صدور این قرارها همه اقدامات مبتنی بر اصول قانونی و شرعی باشد.